

Список використаних джерел

1. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції: міжнар. док. від 21 січня 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_001-04#Text.
2. Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією: міжнар. док. від 04 листопада 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.
3. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією: міжнар. док. від 27 вересня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнар. док. від 30 листопада 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
5. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/NAZK_Nats.dopovid_15_06.pdf.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

Савченко Андрій Володимирович,
заступник начальника відділу Головного
слідчого управління Державного бюро
розслідувань, доктор юридичних наук,
професор

ПИТАННЯ ПЕРЕЛІКУ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ І КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ

Результати проведеного нами вибіркового дослідження офіційних сайтів (веб-порталів) відповідних державних органів дозволяють зробити невтішні висновки про те, що дуже часто інформація про перелік корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією (*зазвичай вона подається в рубриці про національне антикорупційне законодавство чи запобігання корупції. – А.С.*), є перекрученою, не враховує останні зміни й доповнення до чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України), передбачає змішування кримінально-правових та адміністративно-правових норм і термінів тощо (інформація у цій статті подана станом на 23.11.2021).

Наприклад, на сайті Міністерства у справах ветеранів України перелік корупційних кримінальних правопорушень не охоплює вказівку на кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369-2 КК України, а кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369-3 КК України, безпідставно віднесено до кримінальних правопорушень,

пов'язаних з корупцією. Сайт Державної служби морського та річкового транспорту України оперує специфічною конструкцією – «злочини та адміністративні правопорушення у сфері корупції». Сайт Головного управління Пенсійного фонду України в Одеській області пропонує відносити до «кримінальних, пов'язаних з корупцією правопорушень» правопорушення, передбачене ст. 96-3 «Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру» КК України, однак, по-перше, термін «кримінальні, пов'язані з корупцією правопорушення» національному КК не відомий, а у ст. 96-3 цього Кодексу взагалі не йдеться про конкретний склад кримінального правопорушення. На офіційному веб-порталі Фонду соціального страхування України (Управління виконавчої дирекції Фонду в Чернігівській області) з 18.12.2019 взагалі не оновлювалася інформація про «відповідальність за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення» тощо.

Більше того, в окремих випадках на офіційних сайтах навіть подається інформація про підслідність окреслених вище кримінальних правопорушень, при чому переважно зазначається, що їх досудове розслідування здійснюють виключно слідчі органів Національної поліції України та детективи Національного антикорупційного бюро України. Автори таких текстів нехтують навіть поверховим аналізом положень ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до яких досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень можуть здійснювати також слідчі органів безпеки та слідчі органів Державного бюро розслідувань. Доходить до того, що на офіційному сайті Антимонопольного комітету України в електронній формі розміщена Пам'ятка щодо застосування антикорупційного законодавства (рік створення – 2021), в якій на с. 26–27 наголошується, що до «корупційних злочинів» (*а не до «корупційних кримінальних правопорушень».* – А.С.) належить... «провокація підкупу (ст. 370 КК)», тоді як про кримінальні правопорушення, передбачені статтями 262, 308, 312, 313, 320, 410, 368-5, 369-3 КК України, там взагалі не згадується, хоча згідно закону вони є корупційними.

Отже, можна тільки уявити собі рівень «антикорупційних» знань тих громадян, хто вивчає такого роду пам'ятки або отримує інформацію з офіційних сайтів зазначених вище та деяких інших державних органів.

Наведена вище ситуація змушує нас ще раз поставити питання, відповідь на яке здавалося б лежить на поверхні та є добре відомою всім, насамперед юристам: яким є перелік корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за чинним КК України? Насправді не варто очікувати, що відповідь на поставлене питання буде легкою, при цьому не допоможе навіть звернення до відповідних кодексів, науково-практичних

коментарів чи офіційних баз законодавства України. Отже, пропонуємо розглянути все докладніше.

Немає сумнівів, що встановлення переліку (на думку окремих науковців – поняття. – А.С.) «корупційних кримінальних правопорушень» (спочатку це були «корупційні злочини») у національному кримінальному законодавстві цілком і повністю відповідало міжнародним стандартам та найкращим практикам нормотворчості у зарубіжних країнах.

Уперше в нашій державі така подія відбулася на підставі Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII, який набрав чинності 25.01.2015. Вказаний Закон України доповнив ст. 45 КК України приміткою такого змісту: *«Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені частиною другою статті 191, частиною другою статті 262, частиною другою статті 308, частиною другою статті 312, частиною другою статті 313, частиною другою статті 320, частиною першою статті 357, частиною другою статті 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 354, 364, 364-1, 365-2, 368–370 цього Кодексу»*. Уявляється, що це було зумовлено тим, що саме у вказаній статті вперше по тексту КК України згадувалося про термін «корупційні злочини» (у зв'язку з вирішенням питань про звільнення особи від кримінальної відповідальності), а отже з позиції законодавчої техніки існувала потреба в його визначенні (через створення відповідної примітки та наведення переліку конкретних частин статей/статей) саме в межах окресленої вище кримінально-правової норми.

Пізніше законодавець переглянув редакцію згаданої примітки до цієї статті. На підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12.02.2015 № 198-VIII, який набрав чинності 04.03.2015, примітка до ст. 45 КК України отримала нову редакцію: *«Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 цього Кодексу»*.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 № 2617-VIII, положення якого остаточно набрали чинності 01.07.2020, виклав примітку до статті 45 КК України у такій редакції: *«Примітка. Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені*

статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 цього Кодексу». Однак, до 01.07.2020 законодавець встиг ухвалити низку змін, які стосувалися й редакції примітки до ст. 45 КК України. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» від 02.10.2019 № 140-IX (набрав чинності 18.10.2019) примітку до ст. 45 КК України після цифр «365-2» було доповнено цифрами «366-1», а Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» від 04.03.2020 № 524-IX (набрав чинності 20.03.2020) у примітці до статті 45 цифри «368–369-2» були замінені цифрами «368, 368-3–369, 369-2, 369-3».

Насамкінець Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17.06.2020 № 720-IX, який набрав чинності 03.07.2020 (тобто пізніше, ніж Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. – А.С.), примітка до ст. 45 КК України отримала ще одну редакцію.

Зокрема, у тексті Закону України від 17.06.2020 № 720-IX знаходимо такі положення:

«117. У розділі I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (Відомості Верховної Ради України, 2019 р., № 17, ст. 71):

...

2) у пункті 2:

абзац четвертий підпункту 44 викласти в такій редакції:

«Примітка. Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 366-1, 368, 368-3–369, 369-2, 369-3 цього Кодексу».

При цьому зазначимо, що Рішенням Конституційного Суду України від 27.10.2020 № 13-р/2020 ст. 366-1 «Декларування недостовірної інформації» КК України було визнано такою, що не відповідає Конституції України (неконституційною). Невдовзі було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування

декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 04.12.2020 № 1074-IX (набрав чинності 30.12.2020), де прямо наголошувалося на такому:

«2. У Кримінальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131):

1) статтю 366-1 виключити;».

Водночас відповідних редакційних змін у примітці до ст. 45 КК України зроблено не було. І якщо ст. 366-1 виключено з КК України, то залишається дискусійним таке питання: чи автоматично з тексту примітки до ст. 45 КК України має зникнути вказівка на зазначену статтю або все ж таки вказівка на ст. 366-1 цього Кодексу у примітці наявна (хоча і формально), а тому має місце прогалина у кримінальному праві? Крім того, Закон України від 04.12.2020 № 1074-IX доповнив КК України ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації» та ст. 366-3 «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», однак вони не були включені до переліку корупційних кримінальних правопорушень через відсутність відповідних змін.

Наявність зазначені вище дві статті підставі Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 29.06.2021 № 1576-IX, який набрав чинності 21.07.2021, отримали нову редакцію та були віднесені законодавцем до «кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією» (нагадаємо, що примітку до ст. 45 КК України було доповнено абзацом другим такого змісту: «Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366-2, 366-3 цього Кодексу»). Завдяки такому законодавчому кроку були узгоджені положення КК України та Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII, оскільки останній передбачав обов'язкове встановлення кримінальної відповідальності за вчинення «корупційних правопорушень, пов'язаних з корупцією» (ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 65).

Отже, сподіваємося, що наведені вище обґрунтування допоможуть широкому загалу сформулювати необхідне уявлення про те, яким на теперішній час має бути перелік корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за чинним КК України.